

بسم الله الرحمن الرحيم

آیات الولایه

آیه نوزدهم - سوره مبارکه شوری - آیه شریفه ۲۳

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

ترجمه:

این همان چیزی است که خداوند، آن بندگان خود را که ایمان آورده و عمل های شایسته کرده اند بدان بشارت می دهد. بگو: از شما در مقابل این (ابلاغ رسالت خود) جز محبت (قلبی و عملی) درباره خویشاوندانم مزدی نمی طلبم ، و هر کس کار نیکی انجام دهد (بر این محبت بیفزاید) ما برایش در آن ، نیکی می افزاییم (بر پاداش طبیعی حد اقل ده برابر اضافه می کنیم) ، حقا که خداوند آمرزنده و شکرگزار است.

تفسیرالمیزان:

(ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ): (این همانست که خدا بندگان خود را به آن بشارت می دهد، بندگان که ایمان آورده و اعمال صالح کردند، بگو من از شما در برابر رسالتم مزدی نمی طلبم ، به جز دوستی نسبت به اقرباء و کسی که حسنه ای بجا آورد، ما حسنی بر آن حسنه می افزاییم ، همانا خدا آمرزنده و قدردان است) یعنی این فضل بزرگ همان بشارتی است که خدا به بندگان مؤمنی که اعمال صالح دارند و حسن عقیده و عمل را با هم قرین نموده اند، داده است . آنگاه خطاب به رسول خدا ص می فرماید: بگو، من در برابر دعوت دینی و تبلیغ رسالت از شما مزدی در خواست نمی کنم ، جز دوستی نسبت به اقرباء، پس در این آیه به خلاف آیات دیگر که اجر و مزد رسالت را بکلی نفی کرده ، مزدی برای آن قائل شده که همان دوستی اهل بیت و عترت پیامبر ص است (که البته دوستی آنها بازگشتش به استجابت دعوت الهی است) لذا استثناء متصل است منتها باید مودت ذی القربی را از مصادیق اجردانست و این معنا که (ذی القربی) همان اهل بیت و عترت پیامبر هستند از حدیث مشهور ثقلین که ابن کثیر و سایرین از رسول خدا ص در خطبه غدیر خم نقل کرده اند، استفاده می شود که فرمودند (من در بین شما دو چیز گرانبها به یادگار می گذارم ، کتاب خدا و عترتم اهل بیتم که از من جدا نمی شوند تا وقتی که در کنار حوض کوثر بر من وارد گردند و اگر شما به آندو متمسک شوید هرگز بعد از من گمراه نمی شوید). و اینکه خداوند دوستی اهل بیت (علیه السلام) را اجر رسالت پیامبر قرار داده به جهت آنست که مردم را از نظر مرجعیت به آنها ارجاع دهد، چون آنها باب علم پیامبر ص هستند و همچنانکه رسول خدا ص فرمود، اگر مردم به آنها متمسک شوند هرگز گمراه نمی شوند. در ادامه می فرماید: هر کس حسنه و عمل نیکی (که مرضی رضای خدای سبحان است و کمال و سعادت فرد را در بر دارد) بجا آورد، ما با رفع نواقص آن و زیادی اجر، حسنی بر آن حسنه می افزاییم ، چون خدا آمرزنده است و بدیها و نواقص را محو می کند و شکور است ، لذا خویبهای عمل را از عاملش ظاهر و آشکار می سازد و با ثواب خود در حق آن عامل تفضل می نماید. بعضی مفسران (۲۶) گفته اند: مراد از حسنه همان مودت به اهل بیت پیامبر ص است و مؤید این احتمال نیز روایاتی است که از ائمه اهل بیت ع در این معنا وارد شده.

تفسیر نور:

در این آیه سخن از پاداش کسی است که با هدایت خود صدها میلیون نفر را به این باغها و خواسته ها رسانده است، یعنی پیامبر اسلام.

اگر هدیه یک شاخه گل تشکر و پاداش لازم دارد، نجات بشریت چه پاداشی خواهد داشت. با نگاهی به قرآن می‌بینیم که شعار تمام انبیا این بود که ما جز از پروردگارمان پاداشی نمی‌خواهیم. در سوره شعراء از آیه ۱۰۹ تا آیه ۱۲۷، سخن حضرت نوح، هود، صالح، لوط و شعیب (ع) و در سوره سبأ آیه ۴۷، سخن پیامبر اسلام چنین است: «مزد و پاداش من تنها بر خداوند است. «ان أجری الا علی الله»

البته شکی نیست که مراد انبیا این بود که ما پاداش مادی نمی‌خواهیم، ولی اطاعت کردن و هدایت شدن شما را می‌خواهیم، زیرا همه آنان پس از آنکه در سوره شعراء درخواست مزد را منتفی دانستند، به مردم سفارش تقوا و اطاعت از خداوند می‌کردند. «فاتقوا الله و اطیعوا» پس انبیا پاداش مادی نمی‌خواهند، ولی مزد معنوی و هدایت مردم را خواهند که این مزد در واقع به نفع خود مردم است، نظیر اینکه استادی به شاگردش بگوید: من از تو مزدی نمی‌خواهم و پاداش من تنها یک چیز است و آن اینکه تو درس بخوانی که در واقع این پاداش برای شاگرد است.

مزد رسالت پیامبر اسلام چیست؟ پیامبر اسلام نیز از مردم درخواست مزد مادی نداشت، ولی چندین مرتبه از طرف خداوند با کلمه «قل» مأمور شد تا مزد معنوی را که به نفع خود مردم است، از مردم تقاضا کند. «قل ما سألتکم من أجر فهو لکم» این مزد معنوی نیز در دو تعبیر آمده است. یک بار می‌فرماید: من هیچ مزدی نمی‌خواهم جز آنکه هر که خواست راه خدا را انتخاب کند، «الا من شاء ان يتخذ الى ربه سبيلا» و یک بار در آیه مورد بحث که می‌فرماید: «لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة في القربى» بنابراین مزد رسالت دو چیز است: یکی انتخاب راه خدا و دیگری مودت قری. جالب آنکه در هر دو تعبیر کلمه «الا» مطرح شده است، یعنی مزد من تنها همین مورد است.

با کمی تأمل می‌فهمیم که باید راه خدا و مودت اهل بیت یکی باشد، زیرا اگر دو تا باشد، تناقض است، یعنی نمی‌توان گفت: من فقط تابستان‌ها مطالعه می‌کنم و بار دیگر گفت: من فقط زمستان‌ها مطالعه می‌کنم. زیرا محصور باید یک چیز باشد. پیامبر اسلام از طرف خداوند یک بار مأمور می‌شود که به مردم بگوید: مزد من تنها انتخاب راه خداست و بار دیگر مأمور می‌شود که بگوید: مزد من فقط مودت قری است. در واقع باید این دو درخواست یکی باشد. یعنی راه خدا همان مودت قری باشد. از طرفی مودت با دو چیز ملازم است: یکی شناخت و معرفت، زیرا تا انسان کسی را نشناسد نمی‌تواند به او عشق بورزد. دوم اطاعت، زیرا مودت بدون اطاعت نوعی تظاهر و ریاکاری و دروغ و تملق است. پس کسانی که دستورات خود را از غیر اهل بیت پیامبر علیهم السلام می‌گیرند، راه خدا را پیش نرفته‌اند. این از دیدگاه قرآن.

اما از نظر عقل. پاداش باید همسنگ و هموزن عمل باشد. رسالت، جز امامت که ادامه آن است هم وزنی ندارد، مزد رسالت ادامه هدایت است، مزد یک معصوم، سپردن کار به معصوم دیگر است. مزد عادل آن است که زحمات او را به عادل دیگر بسپاریم. عقل می‌گوید: تا لطف هست باید تشکر نیز باشد و اگر امروز لطف پیامبر شامل حال ما شده و ما به اسلام هدایت شده‌ایم باید مزد رسالتش را بپردازیم و اگر مزد رسالت، مودت قری است، امروز هم باید قریایی باشد تا نسبت به او مودت و اطاعت داشته باشیم. آری، امروز هم باید نسبت به حضرت مهدی (عج) مودت داشته و نسبت به او مطیع باشیم. مگر می‌شود بگوییم مسلمانان صدر اسلام مأمور بودند مزد رسالت را بپردازند و نسبت به قری مودت داشته باشند، ولی مسلمانان امروز یا این وظیفه را ندارند و یا قریایی نیست تا به او مودت بورزند و مزد رسالت را بپردازند. البته مودت حضرت مهدی (عج) در زمان غیبت، عمل به پیام‌های او و رفتن در راه کسانی است که ما را به آنان سپرده است، یعنی فقهای عادل و بی‌هوا و هوس.

عقل انسان از اینکه مودت قری پاداش پیامبری قرار گرفته که صدها میلیون نفر را به هدایت و سعادت و فضل کبیر الهی رسانده می‌فهمد که قری و کسانی که مورد مودت هستند، برترین افراد بشر و معصومند. زیرا هرگز مودت گنهکار پاداش پیامبر معصوم قرار نمی‌گیرد. نمی‌توان باور کرد که مودت افرادی گنهکار بر مسلمانان جهان در طول تاریخ واجب باشد و هیچ فرقه‌ای از مسلمانان (غیر از شیعه) رهبران خود را معصوم نمی‌داند و هیچ فرد یا گروهی تا کنون نه برای امامان معصوم گناهی نقل کرده و نه برای آن بزرگواران استادی نام برده است.

عقل می‌گوید: گذاشتن دست بشر در دست غیر معصوم نه تنها ظلم به انسانیت است، بلکه ظلم به تمام هستی است. زیرا هستی برای انسان آفریده شده (تمام آیات «خلق لکم»، «سخر لکم» و «متاعا لکم» نشانه‌ی آن است که هستی برای انسان است) و انسان برای تکامل واقعی و معنوی و خدایی شدن و آیا سپردن این انسان با آن اهداف والا به رهبران غیر معصوم، ظلم به او و ظلم به هستی نیست؟

اگر در روایات، رهبر معصوم و ولایت او زیر بنا و پایه و اساس دین شناخته شده است، «بنی الاسلام علی خمس... الولاية» و اگر حضرت علی تقسیم کننده مردم میان بهشت و دوزخ معرفی شده است، «قسیم الجنة والنار» و اگر نماز بی ولایت پذیرفته نمی‌شود، و اگر مودت اهل بیت حسنه است، و اگر زیارت و توسل به آنان سفارش شده، همه به خاطر همان جوهر کیمیایی مودت است.

زمخشری و فخر رازی که از بزرگان اهل سنت هستند، در تفاسیر خود آورده‌اند که رسول خدا فرمودند: «مَنْ مَاتَ عَلَى حَبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً» هر که با دوستی آل محمد از دنیا برود، شهید است. «مَنْ مَاتَ عَلَى حَبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ تَائِباً» هر که با دوستی آل محمد از دنیا برود، توبه کننده است. «مَنْ مَاتَ عَلَى حَبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُسْتَكْمِلَ الْإِيمَانِ» هر که با دوستی آل محمد از دنیا برود، با ایمان کامل از دنیا رفته است. «مَنْ مَاتَ عَلَى حَبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ عَلَى السَّنةِ وَالْجَمَاعَةِ» هر که با دوستی آل محمد از دنیا برود، طبق سنت و سیره پیامبر از دنیا رفته است.

حال این سؤال پیش می‌آید که آیا مودت بدون اطاعت، می‌تواند هم وزنِ شهادت، مغفرت و ایمان کامل قرار گیرد؟ در همین تفاسیر ذیل این آیه حدیثی از رسول اکرم آمده است که: «أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بَغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ»، آگاه باشید، هر که با کینه و بغض آل محمد بمیرد، روز قیامت می‌آید در حالی که میان دو چشم او نوشته شده: او از رحمت خداوند مأیوس و محروم است. «أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بَغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِراً» آگاه باشید، هر که با بغض آل محمد بمیرد، کافر مرده است. «أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بَغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشْمِ رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» هر که با بغض آل محمد بمیرد، بوی بهشت را استشمام نمی‌کند. فخر رازی در تفسیر خود آورده است: همین که آیه مودت نازل شد از پیامبر اکرم پرسیدند: قری چه کسانی هستند که مودت آنها بر ما واجب است؟

حضرت فرمودند: علی و فاطمه و فرزندان، سپس اضافه می‌کند که حضرت فرمودند: «فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنْ يَوْذِنِي مَا يَوْذِيهَا» فاطمه پاره تن من است هر کس او را اذیت کند مرا اذیت کرده و کیفر کسانی که رسول خدا را اذیت کنند، در قرآن چنین آمده است. «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَاباً مُهِيناً» در حدیث می‌خوانیم که امام حسن در ذیل جمله «و مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدَ لَهُ فِيهَا حَسَنَةً» فرمود: «اِقْتِرَافُ الْحَسَنَةِ مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ» کسب نیکی، مودت ما اهل بیت است.

منبع: پایگاه های اطلاع رسانی امام علی سلام الله علیه، تدبیر، حرم حضرت امیرالمومنین سلام الله علیه، تبیان

معاونت فرهنگی تربیتی

مرکز آموزش های غیرحضوری حوزه های علمیه خواهران

<http://vufarhangi.whc.ir/>